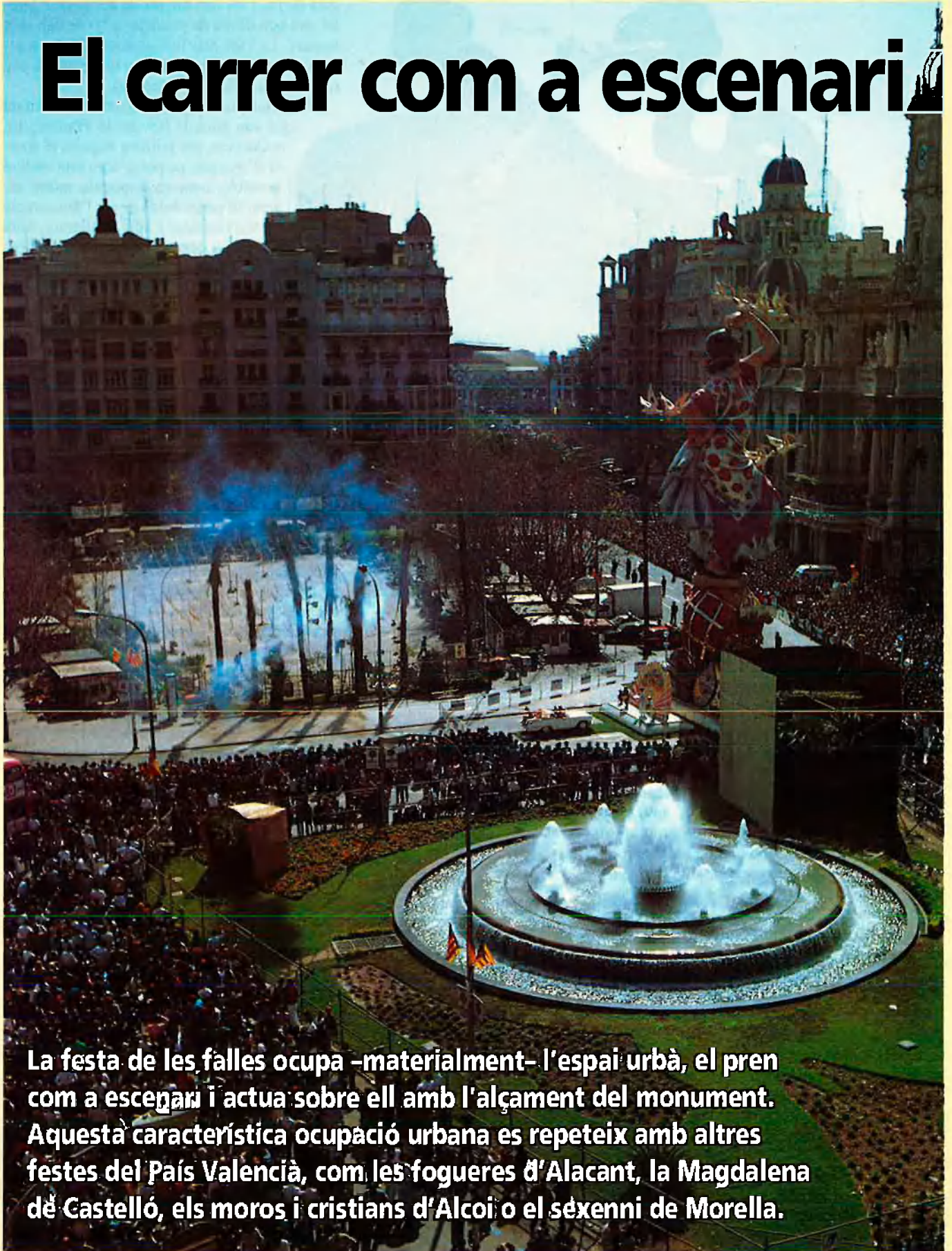

El carrer com a escenari

La festa de les falles ocupa -materialment- l'espai urbà, el pren com a escenari i actua sobre ell amb l'alçament del monument. Aquesta característica ocupació urbana es repeteix amb altres festes del País Valencià, com les fogueres d'Alacant, la Magdalena de Castelló, els moros i cristians d'Alcoi o el sèxenni de Morella.

"No hi ha cap altra ciutat d'una població propera al milió d'habitants on la festa siga tan totalitzadora que ocupe l'espai des del centre als barris perifèrics com a València", afirma Gil-Manuel Hernández, sociòleg i director de la *Revista d'Estudis Fallers*. És ben cert que València és probablement l'única de les ciutats de les seues proporcions que es veu tan afectada per una festa popular, com són les falles. Tot un centre urbà tancat al trànsit i molts altres carrers tallats són els signes més visibles i sorprenents per a un urbanista de qualsevol ciutat europea quan per primera vegada visita València en falles. Els autobusos urbans canvien el seu recorregut i el trànsit pel centre —centre històric, però també comercial, financer i polític— queda restringit a aquells vehicles que han d'abastir els comerços. Des que el dia 15 es planten els monuments fins el 19 —únic dia festiu— l'activitat laboral continua igual: les oficines bullen d'animació, els comerços no tanquen, els bancs continuen les seues transaccions, els agents de borsa compren i venen i els polítics acudeixen a la seua cita habitual a les Corts Valencianes o a l'ajuntament. Tot com sempre, llevat que la quotidianitat del paisatge valencià es veu trencada per grans —o més petits— monuments en les places principals i en estratègics punts de confluència de carrers importants —o no tan importants. Tot com sempre excepte que oficinistes, comerciants, banquers, agents de borsa, polítics i, sobretot, treballadors en general, s'han de despertar més prompte perquè els autobusos, taxis o turismes particulars no els deixen tan a prop del seu treball com és habitual. Una ciutat, doncs, trasbalsada des del centre a la perifèria en els seus costums més quotidians. I alhora, no cal dir-ho, excitada pel que representa l'arribada de la seua festa principal.

Però el més curiós és que el fet clau, l'ocupació de l'espai urbà per part de la festa, es repeteix de la mateixa manera en altres punts del País Valencià, com és Alacant amb les fogueres, Castelló de la Plana amb les gaiates de la Magdalena o, a un altre nivell, en els moros i cristians d'Alcoi o el sexenni de Morella.

És clar que la festa ix al carrer, com assenyala Gil-Manuel Hernández, perquè el clima benigne ho permet. Però també és veritat que les dates de Sant

Josep no són tan càlides i que en altres llocs on el clima és més benigne, encara que la festa es fa a l'aire lliure no implica l'ocupació de la ciutat: la fira d'abril sevillana, per exemple, es fa en un recinte especial que no està enclavat en el cor de la ciutat, sinó separat, als afores. És evident que les falles tenen un sentit molt diferent. Com assenyala José Francisco Sánchez, cap d'estudis de l'Escola Superior de Disseny Industrial del CEU de València "ningú a València podria concebre que les falles es feren en un lloc apartat de la ciutat". Segons Sánchez, aquesta apropiació de l'espai urbà es fa en diferents fronts: no solament el monument ocupa físicament un lloc important en una plaça o un carrer, sinó que la il·luminació dels carrers —costum que s'ha generalitzat en totes les comissions falleres— i el soroll de les mascletades són formes d'apropiar-se de l'espai urbà per tots els sentits.

La mateixa estructura del monument faller, com assenyala Sánchez, "converteix l'espai urbà en espai accessori i el monument es transforma en l'eix essencial al voltant del qual passegen els espectadors". Efectivament, els que van a mirar una falla la *volten* —i ho diuen així— per a poder apreciar-ne totes les perspectives que ofereix. Una falla no és bidimensional, sinó una obra tridimensional que ofereix una lectura completa si s'aprecia en tota la seua circumferència. És impossible llegir els versos satírics que volten la falla si no es veu per totes bandes. A més, cal dir que una falla tindria una lectura primera, vista des de lluny i des de totes bandes, i una segona vista des de prop, on es poden apreciar els ninots que ocupen la base del monument. Pel que fa a la visió general del monument, Sánchez destaca la impressió que fa una enorme falla al final d'un carrer no massa ample, com passa amb la falla de Convent Jerusalem, si es mira des d'un extrem d'aquest carrer. La perspectiva lateral que donen els edificis, reforçada per la il·luminació superior, té el seu punt de fuga en el monument faller, que queda al fons.

Fronteres falleres. Però fins i tot, la mateixa estructura de les demarcacions de cada comissió fallera comporta una divisió molt estricta de cada barri, com indica Gil-Manuel Hernández. En un barri hi pot haver perfectament vuit demarcacions falleres i la "invasió", de la demarcació veïna per part d'una al-

tra comissió en la celebració d'un acte pot ser denunciada a la delegació d'incidències, que és un departament de la Junta Central Fallera. El fet és que aquest espai es delimita també reforçant els elements que assenyalem adés, amb els llums, les banderes, i els recorreguts dels cercaviles i les despertades, etcètera.

Aquesta divisió de l'espai que serà escenari de la festa es repeteix també en les altres festes que tenen aquest caràcter lúdic-festiu al País Valencià. Les fogueres d'Alacant i les gaiates de Castelló segueixen un comportament molt semblant. I al sexenni de Morella, per exemple, els veïns de cada carrer són els que s'encarreguen de realitzar els tapissos de flors de paper del seu carrer i només del seu carrer. Els continguts temàtics o ornamentals de cada via urbana són, a més, secrets i no poden ser coneguts pels veïns del carrer del costat.

Aquestes festes tan populars que agafen el carrer com a escenari poden tenir el seu origen en antigues festes i representacions barroques, encara que llavors se celebraven en molts llocs i, actualment, només el País Valencià sembla tenir un bon nombre de festes d'aquestes característiques. Gil-Manuel explica per exemple que un antecedent històric semblant a les falles, pel que fa a la seua estructura, són els cadafals barrocs, que eren altars efímers que es muntaven per a celebrar la visita de prínceps o personatges significats. José Francisco Sánchez al·ludeix a les representacions teatrals que es feien al renaixement. Segons manifesta Sánchez, a València hi ha encara pintures murals que recorden la naumàquia —simulació de batalla naval— representada per celebrar la canonització de Sant Vicent: "Entre el pont del Mar i el pont del Real van representar una muntanya semblant a un volcà, al costat del riu on hi havia un combat entre dues forces que simbolitzaven, supose, el bé i el mal."

Però si l'origen d'aquestes festes pot ser remot i interessant no ho és menys el seu futur potencial. Segons Francisco Sánchez, "és clar que no podem competir mai amb el MOMA de Nova York, però, on tindria més sentit que a València un museu etnogràfic que, a banda del seu vessant tradicional, tinguera un espai obert que poguera acollir les festes de carrer que es fan ací?"

Alex Milian